

MENEILLÄÄN OLEVIA LOGOPEDIAN ALAN VÄITÖSKIRJATÖITÄ HELSINGIN YLIOPISTOSSA (KL 2020)

Afasian paripuheterapia APPUTE: afaattinen ihminen sekä hänen lähi-ihmisensä puheterapiassa

Riikka Brunou, FM

Afasiakuntoutuksessa on viime vuosikymmeninä noussut lääketieteellisen lähestymistavan rinnalle suuntaus, jossa kielellisten häiriöiden lisäksi on alettu kiinnittää huomiota kielellisen häiriön aiheuttamaan sosiaaliseen eristäytymiseen sekä afaattisen henkilön sosiaalisen roolin muuttumiseen. Afasian tuomia kommunikaatiopulmia on alettu tarkastella aiempaa laajemmin ja yhä useammin yhteisöllisinä ongelmina. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää uuden afasiakuntoutusmenetelmän APPUTE:n vaikutusta afaattisten henkilöiden ja heidän läheistensä keskustelukäytänteisiin sekä keskustelun tuloksellisuuteen keskustelututkimuksen menetelmiä apuna käyttäen. Tutkimuksella pyritään todentamaan paripuheterapian vaikuttavuutta ja yhteisöllisen näkökulman merkittävyyttä puheterapeuttisena lähestymistapana. Tutkimus tehdään videoaineistosta, joka on kerätty kolmesta paripuheterapiaan osallistuneesta parista neljässä eri jaksossa. Pareista on yhteensä 10 videointia (n. 300 min.). Parit muodostuvat afasiaan sairastuneesta ihmisestä sekä hänen puolisostaan.

Alustavien tulosten mukaan APPUTE-terapian edetessä afaattinen ihminen sekä hänen puolisonsa omaksuvat uusia viestinnän keinoja. Näiden keinojen avulla parin kommunikaatio helpottuu ja afasian aiheuttamien viestinnän vaikeuksien vaikutus arkeen vähenee. Tutkimuksen avulla saadaan selville, millaiset keinot helpottavat viestin selvittelyä afaattisen ihmisen sekä hänen lähi-ihmisensä välillä. Lisäksi saadaan selville millaisilla keinoilla puheterapeutti näitä taitoja terapiassa tukee. Tutkimuksen avulla saadaan tietoa APPUTE-terapiamenetelmän käytöstä ja vaikuttavuudesta.

Kielellinen erityisvaikeus (SLI) lapsuudesta aikuisuuteen; diagnoosi, kehitys ja vaikutus hyvinvointiin nuorena aikuisena

Alisa Ikonen, FL

Kielellinen erityisvaikeus diagnosoidaan 7 %:lla alle kouluikäisistä lapsista. Tavallisimmin diagnoosi varmistuu noin viiden vuoden iässä. Kielellisen erityisvaikeuden oirekuva muuttuu kehityksen myötä. Osalla häiriö voi olla pysyvä ja sen vaikutukset ilmetä vielä aikuisuudessa kohonneena riskinä mm. syrjäytyä sosiaalisista suhteista ja työelämästä sekä psykiatrisena sairastuvuutena. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, mitkä oireet kielellisen erityisvaikeuden diagnosointihetkellä ennustavat hyvää koulutuspolkua ja hyväksi koettua elämänlaatua nuorena aikuisena, ja mitkä oireet liittyvät keskeisesti negatiivisiin pitkäaikaisvaikutuksiin. Tutkittavat (N=225) ovat saaneet (vuosina 1998 ja 1999) SLI-diagnoosin nykyisessä HUSin Lasten ja nuorten sairaalassa. Tutkimusaineisto koostuu tutkittavien potilasasiakirjoista kerätystä oirekuvauksista, kun he ovat olleet viisi vuotiaita, sekä heidän vastauksistaan koulutuspolku- ja 15D-elämänlaatukyselyyn heidän ollessaan 20-22-vuotiaita.

Kielellisen erityisvaikeuden pitkäaikaisvaikutuksista on tehty Suomessa vähän tutkimusta. Ennustettavien kehityskulkujen tunnistaminen antaa mahdollisuuden kehittää kuntoutusvalikoimia, joilla kielellisen erityisvaikeuden negatiivisia pitkäaikaisvaikutuksia saataisiin vähennettyä. Yksilön hyvinvoinnin kohenemiseen tähtäävillä kuntoutustoimilla on myös suuri taloudellinen merkitys yhteiskunnalle. Esimerkiksi yhden nuoren pysyvä syrjäytyminen työmarkkinoilta aiheuttaa miljoonan euron kustannukset ennen kuin hän on täyttänyt 60 vuotta. Suomessa 34-vuotiaista henkilöistä, jotka ovat lapsuudessa saaneet kielellisen erityisvaikeuden diagnoosin, on pysyvästi työelämän ulkopuolella 26 %.

Pikkukeskosien varhainen kielen kehitys ja luki-taidot koulun alkaessa

Eveliina Joensuu, FM

Pikkukeskosena (syntymäpaino <1500 grammaa ja/tai syntynyt <32 raskausviikolla) syntyneillä lapsilla tiedetään olevan kohonnut kielellisten vaikeuksien riski. Tämän väitöstutkimuksen tavoitteena on selvittää, ennakoiko pikkukeskosien heikko kielitaito 2 vuoden korjatussa iässä heikkoja luki-taitoja koulun alkaessa. Lisäksi tarkastellaan, onko varhaisilla kielimuuttujilla ennustearvoa kielitaitoon 11-vuotiaana. Tutkimuksessa selvitetään, onko pikkukeskosien luki-taitojen kehityksessä ikävälillä 5, 7 ja 11 löydettävissä kehityksellisiä polkuja. Lisäksi tutkitaan taustamuuttujien (vanhempien koulutus ja lukivaikeudet, neonataalivaiheen muuttajat, kognitiivinen kehitys) merkitystä kieli- ja luki-taitojen kehityksessä. Väitöstyö on osa PIPARI-tutkimusta (Pienipainoisten riskilasten käyttäytyminen ja toimintakyky imeväisiästä kouluikään), joka on Turun yliopiston keskussairaalan lastenkliniikalla vuosien 2001-2006 ajan syntyneiden pikkukeskosien moniammatillinen pitkittäisseurantatutkimus. Tutkittavat ovat PIPARI-tutkimukseen osallistuneita pikkukeskosia (n=135) ja täysiaikaisina syntyneitä verrokkilapsia (n=140), joiden kielellistä kehitystä on arvioitu 2, 5, 7 ja 11 vuoden iässä. Tutkimusaineisto on kerätty seuraavilla menetelmillä: Varhaisen kommunikaation ja kielen kehityksen arviointimenetelmä (Communicative Development Inventory, CDI), Bayley II, NEPSY II, Viivi 5-15, Alkuportaati, WPPSI-R ja WISC-IV.

Odotettuna tutkimustuloksena on, että pikkukeskosien varhaiset kielimuuttajat ovat yhteydessä luki-taitoihin 7-vuotiaana sekä kielitaitoon 11-vuotiaana. Oletuksena on, että luki-taidoissa on nähtävissä pysyvyyttä 5, 7 ja 11 vuoden iässä. Tulokset tulevat antamaan uutta pitkittäistä tietoa varhaisen kielitaidon ja luki-taitojen yhteydestä pikkukeskosilla.

Vaikeasti apraktis-afaattisen henkilön kommunikatiivisen toimintakyvyn muutoksia kolmen vuoden seurannan aikana

Sanna Lemmetyinen, FM

Tutkimuksessa on seurattu seitsemän henkilön kielellisten ja kommunikatiivisten taitojen muuttumista. Tutkittavat ovat vasemman aivopuoliskon halvauksen seurauksena menettäneet kyvyn puhua. Tutkittavien kommunikaatiohäiriötä voi kuvailla vaikeasti apraktis-afaattiseksi, jossa kielellisten taitojen heikentymisen lisäksi ilmaisukykyä rajoittaa vaikeus suorittaa tahdonalaisia, tavoitteellisia kehon liikkeitä, kuten puheliikkeitä ja tarkoituksenmukaiseen eleilmaisuun tarvittavia käden/vartalon liikkeitä. Henkilön kyky ymmärtää puhuttua on suhteellisen hyvä ja he kykenevät usein selviytymään yksinkertaisista arkisista, ei kommunikaatiotaitoja vaativista toiminnoista varsin hyvin. Sen sijaan omien tarpeiden ja mielipiteiden ilmaisu puhetta korvaavia keinoja hyödyntämällä on huomattavan vaikeaa ja rajoittaa merkittävästi itsenäistä selviytymistä.

Tutkimuksessa on seurattu kutakin tutkittavaa kolmen vuoden ajan. Tutkimuskertoja on seurannan aikana viisi ja ne sisältävät erilaisia kielellisiä ja ei-kielellisiä testejä ja tehtäviä. Tutkimuksen tavoitteena on oppia ymmärtämään paremmin tätä vaikeaselkoista oirekuvaa, siinä ilmeneviä kommunikatiivisia vahvuuksia ja heikkouksia sekä kielellisten taitojen ja kommunikaatiotaitojen muuttumista ajan myötä. Apraktista käyttäytymistä afasian yhteydessä on tieteellisesti tutkittu vain vähän, ja apraksian tunnistaminen puheterapiassa on vajavaista. Tutkimuksesta saatavaa tietoa voidaan hyödyntää suoraan puheterapeuttisessa kuntoutuksessa; vaikeasti apraktis-afaattisen oirekuvan kartoituksessa, kuntoutusmenetelmien valinnassa ja kuntoutuksen vaikuttavuuden arvioinnissa.

Vanhempien tuen ja perheen ruutuajan merkitys lapsen kielenkehitykselle

Riikka Mustonen, FM

Tyypillisesti kehittyvien lasten kielellisissä taidoissa on yksilöllistä vaihtelua, jota voivat perimän ohella selittää ympäristöön liittyvät tekijät. Väitöstutkimuksessani selvitetään, ovatko ympäristön taustatekijät (lapselle lukeminen, tarinoiden kertominen ja laulaminen sekä perheen ruutuajan määrä) yhteydessä lasten kielenkehitykseen. Väitöstutkimukseen sisältyy kansainvälinen vertailututkimus lapsen ja vanhempien ruutuajan yhteydestä kielenkehitykseen Norjassa, Kroatiassa, Virossa ja Suomessa. Suomenkielinen tutkimusaineisto (N=160) koostuu 2;6 – 4;0 –vuotiaista terveistä yksikielisistä lapsista sekä heidän vanhemmistaan. Vanhemmilta kerätään tietoa, kuinka paljon vanhempi lukee, kertoo tarinoita tai laulaa lapselle sekä vanhemman ja lapsen ruutuajan määrästä kotiin lähetettävillä lomakkeilla. Tutkimukseen osallistuvien lasten kielelliset taidot arvioidaan seuraavilla suomenkielelle validoiduilla menetelmillä: Kuvasanavarasto ja Kuvien nimeäminen -tehtävät (WPPSI-III), Fonologia- ja Morfologiatesti, Reynellin kielellisen kehityksen testi III sekä LUKIVA-testi. Kansainvälinen aineisto sisältää 200 n. 3-vuotiasta lasta (50 lasta jokaisesta maasta), joiden kielenkehityksestä kerätään tietoa CDI III (MacArthur Communicative Development Inventories III) –menetelmällä.

Aiempien tutkimusten valossa voidaan olettaa, että vanhempien tarjoaman tuen sekä lapsen kielenkehityksen välillä on yhteys. Tutkimuksesta saadaan uutta tietoa siitä, mihin kielen osa-alueisiin (sanasto, puheen selkeys, taivutusmuodot, puheen ymmärtäminen, lukivalmiudet) vanhempien tarjoama tuki on yhteydessä sekä ruutuajan merkityksestä kielenkehitykselle. Tietoa voidaan hyödyntää kliinisessä työssä. Väitöskirjatyö on osa LEINIKKI-tutkimusta.

Keskustelukumppaneiden keinot avusteisen viestinnän menetelmillä tuotetuissa keskusteluissa - relevanssiteorian sovellus

Kirsi Neuvonen, FM

Väitöskirjatutkimukseni tavoitteena on tarkastella viestinnän apuvälinettä käyttävien lasten ja nuorten sekä heidän keskustelukumppaniensa välisiä keskusteluja. Tutkimukseni tavoitteena on saavuttaa tietoa ja ymmärrystä avusteisen kielen tuottamisesta, ymmärtämisestä ja käyttötaidoista sekä viestinnän apuvälineiden mahdollisuuksista ja rajoitteista puhevammaisten lasten ja heidän viestintäkumppaniensa arjessa. Tutkimukseni aineisto koostuu kymmenen 5-15;11-vuotiaan viestinnän apuvälinettä käyttävän suomalaisen lapsen ja nuoren sekä heidän viestintäkumppaniensa vapaista ja ohjatuista keskusteluista. Tutkimuksen vertailuryhmänä toimii yhdeksän puhuvan lapsen ja nuoren vertailuryhmä. Videoitujen keskusteluaineistojen tarkasteluun on valittu erityisesti puhuvien keskustelukumppanien keinoja ymmärtää, tulkita ja täydentää avusteisin keinoin tuotettuja viestejä. Keskusteluaineistojen analysoinnissa käytetään laadullisia menetelmiä ja viitekehyksenä toimivat nk. relevanssiteorian käsitteet. Tutkimukseni on osa laajaa kansainvälistä tutkimusprojektia *Becoming aided communicators (BAC)*, minkä tavoitteena on kerätä kansainvälisesti merkittävä tutkimusaineisto avusteista viestintämenetelmää käyttäviltä lapsilta ja nuorilta.

Tutkimukselta odotetaan syventävää tietoa avusteisen viestinnän monimuotoisuudesta sekä tieteellisen tutkimuksen että kliinisten kuntoutuskäytäntöjen tueksi. Ymmärryksen saavuttaminen korostuu kuitenkin ensisijaisesti puhevammaisten ihmisten arjessa, jotta viestinnän apuvälineitä ja niiden käytön ohjausta voidaan tarkemmin kohdentaa niitä tarvitsevien ihmisten tueksi.

Puheen sosiaalisen havaitsemisen ja ymmärtämisen kuntoutus virtuaaliympäristössä

Satu Paavola, FM

Virtuaaliympäristöllä tarkoitetaan interaktiivista kolmiulotteista ympäristöä, joka on luotu tietokonemallinnuksen avulla. Virtuaalisia ympäristöjä käytetään yhä enenevässä määrin kommunikoinnin häiriöiden tutkimuksessa. Autismin kirjon häiriössä ja kehityksellisessä kielihäiriössä tehokkaiden sosiaalisen havaitsemisen ja puheen ymmärtämisen kuntoutusmenetelmien kehittäminen on tarpeen. Kehityksellinen kielihäiriö tarkoittaa pysyviä ongelmia puheen tuottamisessa tai ymmärtämisessä. Ongelmat puheen ymmärtämisessä vaikeuttavat ohjeiden ymmärtämistä ja voivat johtaa käyttäytymisen ongelmiin, oppimisvaikeuksiin ja heikkoon koulumenestykseen. Autismin kirjon häiriön pääoireisiin kuuluvat *sosiaalisen* vuorovaikutuksen ja kommunikaation laadulliset poikkeavuudet, kuten sosiaalisen katseen käytön poikkeavuudet, esimerkiksi katsekontaktin välttäminen, sekä stereotypiat. Tämän tutkimuksen tavoitteena on kehittää uusia, virtuaaliympäristöä hyödyntäviä puheterapiakuntoutuksen menetelmiä. Tavoitteena on tutkia, miten tehtävät virtuaaliympäristössä soveltuvat sosiaalisen havaitsemisen ja puheen ymmärtämisen kuntoutuksen menetelmiksi 5-10 -vuotiailla lapsilla, joilla on kehityksellinen kielihäiriö (N=30) tai autismin kirjon häiriö (N=30), ja miten virtuaaliympäristössä harjoitellut taidot yleistyvät sosiaaliseen vuorovaikutukseen jokapäiväisessä elämässä.

Tutkittavat harjoittelevat sosiaalisen katseen käytön ja puheen ymmärtämisen perustaitoja arkitilanteita mallintavassa virtuaaliympäristössä (5 pvä/vko, 20 min/pvä). Oletamme, että virtuaaliympäristö motivoi lapsia ja helpottaa tarkkaavuuden ylläpitämistä harjoittelun aikana lisäten oppimiseen tarvittavia toistoja, sekä helpottaa harjoiteltujen taitojen yleistymistä arkiympäristöön. Tutkimuksen avulla saadaan tieteellistä tutkimustietoa virtuaaliympäristön käytön vaikuttavuudesta sosiaalisen havaitsemisen ja puheen ymmärtämisen kuntoutuksessa.

Viittomakielisten muistisairaiden ihmisten vuorovaikutus ja sen tukeminen

Minna Rantapää, FM, TtM

Muistisairaus on yleistymässä maailmanlaajuisesti, ja myös viittomakielisillä ihmisillä. Kieli ja kommunikaatio muuttuvat jo muistisairauden varhaisessa vaiheessa. Viittomakielisten ihmisten muistisairaudesta ei vielä paljoakaan. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää viittomakielisten muistisairaiden ihmisten muuttuvaa vuorovaikutusta, siihen liittyviä haasteita ja analysoida vuorovaikutuksen tukemisen keinoja. Tutkittavien joukko (N=290) koostuu kotona ja palvelukeskuksessa asuvista viittomakielisistä muistisairaista ihmisistä, heidän läheisistään ja heidän kanssaan toimivista ammattihenkilöistä sekä kaikista Suomessa viittomakielisten ihmisten kanssa työskentelevistä ihmisistä. Tutkimusaineisto koostuu video-, haastattelu- ja kyselyaineistosta. Videoaineisto on kerätty viittomakielisessä palvelukeskuksessa viittomakielisten muistisairaiden henkilöiden ja hoitajien välisistä keskusteluista. Videoaineiston analysoinnissa käytetään määrällistä kuvailevaa analyysiä, joka on yhdistetty videoaineistoon perustuvaan laadulliseen analyysiin ja havainnointiin. Haastatteluaineisto koostuu muistisairaiden ihmisten, läheisten ja heidän kanssaan työskentelevien ammattihenkilöiden teemahaastatteluista. Haastatteluaineisto analysoidaan induktiivisen sisällönanalyysin avulla. Kyselytutkimus jaetaan kaikille Suomessa viittomakielisten kanssa työskenteleville ammattihenkilöille. Kyselyaineisto analysoidaan tilastollisten menetelmien avulla.

Tutkimuksen tuloksena saadaan tietoa viittomakielisen muistisairaahan henkilön kommunikaation muutoksista sairauden myötä, sekä läheisten ja ammattihenkilöiden keinoista mukauttaa kommunikaatiota viittomakielisen muistisairaahan henkilön kanssa. Tutkimus laajentaa muistisairaahan kokonaiskuvaa yhdessä puhuttujen kielten käyttäjiä koskevan tutkimuksen kanssa. Lisäksi se antaa välineitä viittomakielisten muistisairaiden ihmisten hoidon kehittämiseen.

Vuorovaikutus vaikeasti kuulovammaisten, sisäkorvaistutetta käyttävien lasten puheterapiassa

Riitta Ronkainen, FL

Sisäkorvaistutetta käyttävien lasten puheterapian tavoitteena on kuuntelutaitojen ja puhekielen kehittyminen. Tutkimuksessa tarkastellaan keskustelunanalyysin keinoin, miten puheterapeutti tukee tätä kehitystä, ja millaisilla ammatillisilla käytänteillä puheterapian tavoitteet pyritään saavuttamaan. Tutkimusaineisto muodostuu seitsemän sisäkorvaistutetta käyttävän lapsen puheterapiatilanteista kootuista videonauhoituksista (nauhojen yhteiskesto 36 tuntia). Sisäkorvaistutetta käyttävien lasten puhekielen oppimista tukevia ammatillisia käytänteitä tarkastellaan kolmessa erilaisessa puheterapiatilanteessa. Ensimmäisessä osatutkimuksessa tarkastellaan, miten puheterapeutti tukee leikki-tilanteissa lasten kuuntelu- ja jäljittelytaitojen kehitystä sisäkorvaistutteen käytön alkuvaiheessa. Toisessa osatutkimuksessa tarkastelun kohteena ovat puheterapeutin käytänteet sellaisissa tehtävätilanteissa, joissa lapsen vanhempi osallistuu puheterapiaan. Kolmannessa osatutkimuksessa tarkastellaan, miten puheterapeutti tukee lasten sanaston oppimista.

Tutkimus esittelee keinoja, joilla sisäkorvaistutetta käyttävien lasten puhekielen kehitystä tuetaan puheterapiassa. Tutkimuksessa korostuu puheterapiavuorovaikutuksen institutionaalinen luonne, joka ilmenee puheterapeutin ammatillisissa käytänteissä. Puheterapeutti käyttää terapiatilanteissa runsasta toistoa sisältävää, prosodisesti korostettua puhetapaa lasten. Myös vuorovaikutuksen multimodaaliset elementit (eleet, viittomat) korostuvat puheterapiassa. Tutkimus osoittaa, että puheterapeutti tukee lasten osallistumista vuorovaikutukseen, mikä ilmenee korostuneena yhteistyönä osallistujien välillä. Lisäksi tutkimus tarjoaa tietoa siitä, miten lasten vanhemmat puheterapiaan osallistuessaan voivat omaksua lapsen kielen kehitystä tukevia käytänteitä.

Kielihäiriöisten lasten toisen puheeseen kohdistamat korjausaloitteet puheterapia- ja leikkivuorovaikutuksessa

Inkeri Salmenlinna, FM

Keskustelu on keskeinen vuorovaikutuksen muoto. Keskustelussa on oleellista sekä tulla itse ymmärretyksi että ymmärtää, mitä toiset haluavat puheellaan ilmaista. Toisten keskustelijoiden puheen tulkitsemisessä ilmenee kuitenkin usein erilaisia puheen kuulemiseen, ymmärtämiseen ja tilannekohtaiseen tulkitsemiseen liittyviä ongelmia. Näiden ongelmien ratkominen sujuu yleensä vaivattomasti keskustelun korjausjäsenyykseen liittyvien käytänteiden, korjausaloitteiden, avulla. Lapset omaksuvat kielen ja keskustelun käytänteet luonnollisissa vuorovaikutustilanteissa toisten ihmisten kanssa. Näiden taitojen omaksuminen ei kuitenkaan aina etene odotusten mukaisesti. Lasten esittämiä korjausaloitteita on tutkittu vasta vähän ja tutkimus on painottunut korjausaloitteiden määrän ja muodon tarkasteluun eri lapsiryhmillä. Keskustelukontekstin ja siinä kohdattujen puheentulkitsemisen ongelmien tarkastelu on jäänyt vähäiseksi, ja tutkimusten tulokset ovatkin usein keskenään ristiriitaisia.

Tarkastelen tutkimuksessani, kuinka 5-8 -vuotiaat lievästi ja vaikeasteisesti kielihäiriöiset lapset (dg. F 80.2) ratkovat puheen tulkitsemiseen liittyviä ongelmia erilaisissa puheterapia- ja leikkivuorovaikutustilanteissa. Kuvaan työssäni lasten korjausaloitteita suhteessa 1) lasten ikään ja kielihäiriöihin vaikeusasteeseen, 2) meneillään olevaan keskustelukontekstiin, ja 3) keskustelussa kohdattuun puheen tulkitsemisen ongelmiin. Tutkimukseni aineisto koostuu 112 keskustelunjaksosta, jossa lapsi esittää toisen puheeseen kohdistuvan korjausaloitteen. Tutkimukseni edustaa keskustelunanalyttistä tutkimusparadigmaa, joka perustuu keskustelun sekventiaaliseen laadulliseen analyysiin ja sen pohjalta muodostuviin ryhmittelyihin.

Kommunikoinnin apuvälineellä käydyn keskustelun eteneminen

Irina Savolainen, FM

Tutkin väitöskirjassani kouluikäisten puhevammaisten lasten ja puhuvien kumppanien keskustelukäytänteitä kommunikoinnin apuvälineellä käydyssä keskustelussa. Tutkimukseen osallistuvat puhevammaiset lapset eivät puhu, vaan korvaavat puheen osoittamalla graafisia merkkejä paperisesta kommunikointikansiosta tai digitaalisesta kommunikointisovelluksesta. Tutkimusaineisto on 42 videoitua arkikeskustelua, joissa puhevammaiset lapset ja nuoret keskustelevat heidän kaveriensa, äitiensä ja ammattilaisten kanssa. Tutkimusmenetelmä on osallistuja- ja aineistolähtöinen keskusteluanalyysi, joka lisää mikroanalyysin keinoin ymmärrystä ei-tyypillisestä vuorovaikutuksesta. Tutkimuskohteena on 1. vuoronsiirtymä ennen puhevammaisen lapsen tuottamaa keskustelunaloitetta, 2. keskustelijoiden käytänteet rakentaa yhteinen tulkinta a) merkki merkiltä tuotetulle ilmaukselle ja b) ennakkoon valmistellulle kokonaiselle ilmaukselle.

Nykyiset avusteisissa keskusteluissa suositut käytänteet ja kommunikointijärjestelmät on kehitetty ammattilaisten kliinisen kokemuksen pohjalta ja tutkimus on painottunut tutkijalähtöisesti erilaisiin haasteisiin, joita puhevammaisten ihmisten vuorovaikutukseen liittyy. Tutkimukseni vastaa viimeaikaiseen kansainväliseen keskusteluun, jossa on tuotu esiin tarve muuttaa tutkimuksen näkökulmaa haasteista onnistumisiin ja syvempään osallistujalähtöiseen analyysiin. Tutkimuksen tulokset muovaavat keskustelijoiden käytänteitä ja kommunikointijärjestelmiä suuntaan, joka edesauttaa keskustelujen onnistumista puhuvien ja puhevammaisten ihmisten välillä.

Kehitysvammaisten ihmisten aspiraation tutkiminen ja dysfagian kuntoutus

Minttu Sauna-Aho, FM

Kehitysvammaisilla ihmisillä on todettu esiintyvän runsaasti nielemisvaikeuksia eli dysfagiaa. Dysfagia lisää kehitysvammaisten ihmisten riskiä sairastua aspiraatiopneumoniaan, joka tarkoittaa keuhkoihin syntyvää tulehdusta nieltävän aineksen kulkeutuessa keuhkoihin hengityksen aikana. Aspiraatiopneumonia on yksi kehitysvammaisten ihmisten kuolleisuutta lisäävä tekijä. Tutkimuksessa on tarkoitus arvioida mahdollisimman luotettavasti aspiraatiota, eli nieltävän aineksen kulkeutumista hengitysteihin, kliinisesti ilman röntgentutkimusta (videofluorografia). Tyypillisesti aspiraatio voidaan varmuudella todeta vasta instrumentaalisessa tutkimuksessa (useimmiten röntgentutkimus). Kehitysvammaisten ihmisten kohdalla instrumentaaliset tutkimukset voivat olla raskaita ja vaikeasti toteutettavissa. Tutkittavat henkilöt, joilla todetaan röntgentutkimuksessa dysfagia, ohjautuvat tutkimuksen kuntoutusosuuteen. Sen tarkoituksena on ohjata lähi-ihmisiä kuntouttamaan nielemistä ja tukemaan turvallista ruokailutilannetta arjessa.

Odotettuna tuloksena on, ettei aspiraatiota voida todeta ilman röntgentutkimusta, mutta kliinisen arvion perusteella aspiraation riskitekijät nousevat hyvin esille. Tämä johtaisi siihen, että tutkimusta varten luotu arviointivälineistö havaitaan tärkeäksi menetelmäksi kehitysvammaisten ihmisen aspiraatoriskin arvioimisessa. Lisäksi odotan, että dysfagian kuntoutus auttaa oireiden lievenemisessä sekä aspiraation esiintymisessä. Tutkimuksen avulla saadaan kansainvälisesti pitkään kaivattua tietoa kehitysvammaisten ihmisten aspiraatiosta ja nielemisvaikeuksista. Tämä on ensimmäinen aiheesta tehty tutkimus Suomessa ja tuo näin ollen myös Suomeen uutta tietoa kehitysvammaisten ihmisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Vanhempien varhainen puhe ja hyvin ennenaikaisesti syntyneiden lasten kielenkehitys toisen ikävuoden aikana

Eva Ståhlberg-Forsén, FM

Hyvin ennenaikaisesti syntyneillä (syntynyt <32 raskausviikkoa) lapsilla on todettu kohonnut riski viivästyneeseen kielenkehitykseen, mutta kielenkehitykseen vaikuttavien taustatekijöiden merkitystä ei ole vielä selvitelty. Ryhmä on heterogeeninen - on tärkeää varhain löytää ne lapset, jotka tarvitsevat kielellistä seurantaa ja tukea. Tämän pitkittäistutkimuksen tavoitteena on selvittää vanhempien hyvin varhaisen puheen vaikutusta hyvin ennenaikaisesti syntyneiden lasten kielen kehitykseen toisen ikävuoden aikana. Tavoitteena on myös tutkia hyvin ennenaikaisesti syntyneiden lasten varhaista kommunikaatiota ja kielenkehitystä. Tutkimusaineisto (N=35) koostuu hyvin ennenaikaisesti syntyneistä lapsista. Vanhempien puhe lapsilleen vastasyntyneiden teho-osastolla mitataan käyttäen *the Language Environmental Analysis*-menetelmää (LENA). Lasten kommunikaatiota ja kielenkehitystä seurataan toisen ikävuoden aikana eri menetelmin. Kaikki tutkimuksessa käytetyt kielenkehityksen seurantamenetelmät on normitettu ja validoitu suomalaiseseen aineistoon. Lasten kielen prosessointitaitoja tutkitaan tätä tutkimusta varten muokatulla silmänliiketutkimusmenetelmällä. Lasten ja vanhempien taustatiedot kerätään taustatietolomakkeilla.

Tutkimuksen antamaa uutta tietoa vanhempien varhaisen puheen merkityksestä voidaan hyödyntää kliinisissä käytännöissä ja vanhempien ohjauksessa. Tutkimuksesta saatua tietoa voidaan soveltaa puheterapeutin arvioinnissa ja seurannassa keskoslasten kielellisten vaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen. Tutkimus on osa laajempaa LENA-tutkimusprojektia.

Puheen ymmärtämisen kuntoutus kielihäiriöisillä lapsilla ja nuorilla

Sirpa Tarvainen, FM

Noin joka kymmenennen lapsen elämää haittaa kehityksellinen kielihäiriö. Kehityksellisellä kielihäiriöllä on vakavat seuraukset lapsen oppimiseen, kehitykseen ja sosiaalisiin suhteisiin. Vaikeimmat kielihäiriöt ilmenevät ongelmina puheen ymmärtämisessä. Puheen ymmärtämisen vaikeudet ovat suhteellisen pysyviä ja niillä on heikko ennuste. Pitkäaikaiset kielelliset vaikeudet nostavat riskiä heikkoon koulusuoriutumiseen, hankaluuksiin sosiaalisissa suhteissa, mielenterveyden ongelmiin, työttömyyteen ja nuorisorikollisuuteen.

Tutkimus puheen ymmärtämisen kuntoutuksesta on vähäistä selvästä tarpeesta huolimatta. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa mitä menetelmiä puheen ymmärtämisen kuntouttamiseen on, arvioida näiden menetelmien tehokkuutta ja menetelmistä tehdyn tutkimuksen näytön astetta. Puheen ymmärtämisen kuntoutuksen menetelmistä luodaan viitekehys. Viitekehys auttaa kokonaiskuvan hahmottamisessa, sopivien kuntoutusmenetelmien valinnassa vaikeuksiin ja ikään nähden sekä hahmottamaan osa-alueita, joilla tarvitaan lisätutkimusta. Lisäksi selvitetään mitkä kuntoutusmenetelmien piirteet ovat yhteydessä niiden tehokkuuteen. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää kliinisessä puheterapiatyössä.

Intensiivisen ryhmäpuheterapian vaikutus afaattisten ihmisten arkikeskustelukykyyn

Asta Tuomenoksa, FM

Afasiapuheterapian vaikuttavuutta tutkitaan perinteisesti kielellisillä testitehtävillä kuten kuvien nimeämisellä puheterapeutin vastaanotolla. Tämä ei kuitenkaan anna tietoa afaattisen ihmisen toimintakyvystä arjen keskustelutilanteissa. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, miten tiivistä toteutettu (30 tuntia kahden viikon aikana), puheen tuottoon painottuva ryhmäpuheterapiajakso vaikuttaa afaattisten ihmisten arkikeskustelukykyyn. Tutkimukseen osallistuvat ihmiset ovat saaneet afasian eli puheen tuottoa ja ymmärtämistä vaikeuttavan kielellisen häiriön aivoverenkiertohäiriön seurauksena, ja heidän sairastumisestaan on kulunut vähintään yksi vuosi. Tutkimusaineistoni koostuu tutkittavien kotona kuvatuista videonauhoituksista, joissa he keskustelevat läheistensä kanssa. Kuvauksia on tehty sekä ennen kuntoutusta että sen jälkeen. Tutkimusmenetelmäni on keskusteluanalyysi, joka aineistolähtöisenä menetelmänä tarkastelee vuorovaikutusta puhujien näkökulmasta. Analyysin tavoitteena on löytää toistuvia vuorovaikutuskäytänteitä, joita keskustelijat käyttävät yhteisymmärryksen saavuttamiseksi. Kiinnostukseni kohteena on erityisesti se, mitä kielellisiä keinoja afaattiset ihmiset käyttävät puheenvuorojensa rakentamiseen sekä miten nämä keinot mahdollisesti muuttuvat puheterapian seurauksena.

Tutkimukseni antaa uutta tietoa intensiivisen afasiapuheterapian vaikuttavuudesta arkivuorovaikutuksen näkökulmasta. Se lisää ymmärrystämme siitä, mitä afaattiset ihmiset ja heidän läheisensä pitävät vuorovaikutustilanteissa tärkeänä, ja siten se auttaa sairastuneille itselleen merkityksellisten puheterapiasisältöjen suunnittelemisessa.